

Završni dio časopisa čini cjelina „Ocjene, prikazi i osvrti“, koja sadrži šest zasebnih radova. Petar Strčić donosi prikaz knjige Ivana Devčića *Grad u naručju sv. Vida. Nadbiskupove poruke i propovijedi 2001. – 2015.* (103–107), koju je 2015. izdala Kršćanska sadašnjost zajedno s Riječkom nadbiskupijom; Mihovil Dabo dao je prikaz knjige Marka Trogrlića i Nevija Šetića *Dalmacija i Istra u 19. stoljeću* (108–111), koju je 2015. izdao zagrebački Leykam international; Nikša Minić napisao je prikaz knjige Antonija Cetnarowicza *Narodni preporod u Istri (1860. – 1907.)* (112–116), koju je 2014. izdala Srednja Europa iz Zagreba; Maja Polić priložila je prikaz knjige Filipa Hameršaka *Tamna strana Marsa. Hrvatska autobiografija i Prvi svjetski rat* (117–119), koju je izdala Naklada Ljevak (Zagreb 2013.); Željko Cetina donosi prikaz knjige *(Anti)fašizam u prošlosti i sadašnjosti* (120–122), urednika Milana Radoševića, koju je izdala Udruga antifašističkih boraca i antifašista grada Pule 2015. u suizdanju s Istarskim povijesnim društvom. Maja Polić na samom kraju donosi izvješće sa znanstvenoga skupa *Stogodišnjica Prvog svjetskog rata* održanoga u Omišlju 28. VI. 2014. (123–128).

Uz ocjenu da objavljeni članci pružaju sasvim nove znanstvene spoznaje, može se istaknuti da se od 11. sveska iz 2012. *Problemi sjevernog Jadrana* redovito objavljuju u godišnjem ritmu, što veseli svakoga istraživača povijesti zapadne Hrvatske ali i srodnih humanističkih znanosti.

Hrvoje Badurina

Atti del Centro di ricerche storiche di Rovigno, sv. XLV, Rovinj 2015.
(2016.), 760 str.

U izdanju Centra za povijesna istraživanja – Centro di ricerche storiche iz Rovinja objavljen je 2016. četrdeset i peti broj znanstveno–stručnoga časopisa *Atti*. Izdanje na 760 stranica podijeljeno je u tri dijela: „Rasprave“ („Memorie“), koji broji trinaest članaka, „Izvori i dokumenti“ („Fonti e documenti“), koji broji jedanaest radova te „Bilješke i vijesti“ („Appunti e notizie“) u kojem je objavljen jedan članak.

U radu „Da *L'Istria* del Kandler (1846–1852) al volume XLV degli *Atti* (2015): 170 anni di contributi storiografici sull'Istria della sua cerchia italiana“ (7–56) Marino Budicin daje pregled historiografije o Istri talijanskih

istarskih povjesničara. Analiza obuhvaća nastalu produkciju od časopisa *L'Istria* Pietra Kandlera pa do XLV. broja *Atti* rovinjskoga Centra za povijesna istraživanja. U tom dugom trajanju nastajale su nove metodologije i smjerovi istraživanja, ali i pokušaji institucionalizacije povijesnih studija. Osobita se pozornost pridaje srednjovjekovnoj i novovjekovnoj povijesti uz komparativni pregled.

Daniela Delia autorica je članka „Il ciclo dei Magi in Istria: l'esempio di Sanigrado (Zanigrad)“ (57-69), u kojemu analizira poznatu ikonografsku temu Triju kraljeva. Najprije daje jasan pregled razvitka zanimanja za temu tijekom stoljeća iz književnoga, povijesnoga i ikonografskoga gledišta, a potom analizira freske iz kasnogotičke crkve sv. Stjepana u Zanigradu u slovenskom dijelu Istre.

Marijan Bradanović u radu „Due fortezze sul territorio di Castelmuschio a Veglia“ (71-90) preko opisa kasnosrednjovjekovne utvrde smještene ispred Omišlja analizira ratne događaje koji su se oko nje zbivali. Opisuje se strateška važnost Omišlja i njegova teritorija zbog kontrole nad otokom Krkom. Opisane su i strategije obrane tijekom Uskočkoga rata.

U radu „Il *Triplex confinium* come area fluviale plurima. Contrasti cartografici della prima età moderna“ Drago Roksandić i Nicolò Sponza (91-109) pišu o pojmu *Triplex confinium* ili tromedi, koji označava zamišljenu točku koja povezuje izvore Une, Zrmanje, Krke i Cetine, koju su 1699. odabrali mirovni pregovarači habsburškoga cara, osmanskoga sultana i mletačkoga dužda kako bi se odredile granice između tih triju sila. Tromeda je tijekom vremena postala simbol za čitav niz interkulturalnih i transkulturalnih pojava. U ovom radu pokušalo se toj regiji pristupiti razmatrajući njezine rijeke koje *Triplex confinium* određuju kao ekosustav.

Ivan Milotić u radu „Aspetti giuridici della linea di demarcazione austro-veneziana in Istria e sua soluzione arbitrale con le sentenze tridentine“ (111-145) govori o uzrocima i pokušajima rješavanja dugotrajnoga problema austrijsko-mletačkoga razgraničenja u Istri. Razgraničenje u Istri bio je fenomen vidljiv već na prijelazu iz ranoga u razvijeni srednji vijek. Prema autorovu mišljenju, problematika razgraničenja prvenstveno je pravno pitanje te ga kao takvo pokušava objasniti i analizirati.

Orietta Selva autorica je članka „Per mare e per terra verso l'Oriente: l'opera cartografica di Giuseppe Rosaccio“ (147-175), u kojem proučava putovanje na Istok Giuseppea Rosaccia iz Pordenonea u 16. stoljeću. Pozorno

se analiziraju ikonografska obilježja s brojnim gravurama koje prikazuju zemljovide, luke, zaljeve, otoke, obale, gradove, vedute, utvrde, dvorce i flote koje je susreo tijekom putovanja.

Egidio Ivetic u radu „Le confraternite in Istria e Dalmazia (sec. XVI-XVIII)“ (177-189) prikazuje svijet bratovština na području istočnoga Jadrana u moderno doba, razmatrajući sadašnje stanje istraženosti. U Istri i Dalmaciji najveći je broj manjih crkava iz 17. i 18. stoljeća vidljiv kao rezultat velikoga širenja bratovština u tom razdoblju. Sve su bratovštine imale svoju blagajnu i registar imovine. Neke su bratovštine imale pretežito gospodarska obilježja i djelovale su kao kreditne ustanove, druge su izražavale vjerska uvjerenja, a treće su okupljale određene društvene kategorije ili cehove.

„Vicissitudini sanitarie ed economiche nell’Albonese (XVI-XVIII secolo)“ (191-214) rad je Samante Paronić, koja piše o životu labinske komune kao razvijenoga obrtničkog središta, što je rezultiralo isticanjem potrebe za većom zdravstvenom sigurnošću. Medicinska je pomoć vrlo često bila nedovoljna, a gradovi su povremeno ostajali bez liječnika.

U radu „Le streghe nel Settecento veneziano“ (215-240) Moreno Zagato razmatra nekoliko sudskih postupaka za vještičarenje protiv Slavena ili osoba slavenskoga podrijetla s prebivalištem u Veneciji tijekom 18. stoljeća, u razdoblju kada su lomače u tom dijelu Europe bile već gotovo ugašene.

Denis Visintin autor je rada „Crisi e congiunture agrarie nell’Istria veneta del secolo XVIII. Cenni storici“ (241-264), u kojemu govori o agrarnoj krizi tijekom 18. stoljeća, pogotovo u trogodišnjem razdoblju od 1708. do 1710. Raspoložive obradive površine bile su u porastu kao posljedica procesa kolonizacije. Oskudice, koje su se u pravilu pojavljivale svakih desetak ili nešto više godina, nisu bitnije poremetile ekonomsku strukturu poluotoka.

Rino Cigui u radu „Le origini dell’innesto profilatico del vaiolo in Istria e il ruolo del protomedico provinciale Ignazio Lotti“ (265-295) govori o boginjama („pjegavoj nemani“) u 18. stoljeću i uvođenju virusa boginja u tijelo kao preventivnoj mjeri koja je stoljećima bila poznata. Uslijed širenja te prakse i u Istri su se ostvarili pozitivni učinci, pogotovo zahvaljujući inicijativi raznih mjesnih liječnika i kirurga koji su počeli provoditi pokuse već u pedesetim godinama 18. stoljeća.

U radu „La penisola istriana. Modificazioni ed evoluzioni nei processi di gestione territoriale: dalla cartografia storica all’industria del turismo“ (297-342) Claudio Rossit piše o teritorijalnim promjenama koje su se

dogodile u Istri polazeći od prvih kartografskih dokumenata. Ukazuje se na pravce koji bi dodatno omogućili gospodarski rast Istre, pogotovo kroz eksploataciju melioriranih terena u poljoprivredne svrhe. U zadnjem dijelu razmatra se utjecaj turizma.

O stvaranju preduvjeta za veliku stratešku važnost Fažanskoga kanala Raul Marsetič piše u radu „Le moderne strutture difensive, le basi militari e le azioni belliche nel Canale di Fasana dall’800 alla metà del ’900“ (343-372). U doba Austro-Ugarske podignute su vojne utvrde kao neprekinuta topnička bitnica za zaštitu ratne luke Pula. Tijekom talijanskoga razdoblja došlo je do reorganizacije i smanjenja važnosti obrambenih utvrda, ali je tada pokrenut razvoj mornaričkoga zrakoplovstva.

Alessandra Rizzi u radu „I rettori veneziani in Istria e Dalmazia e le loro più antiche commissioni“ (375-391) piše o važnosti duždevih naloga kako bi se ocrtao političko-institucionalni profil osoba izabranih u Veliko vijeće i potom upućivanih u prekomorske posjede.

„L’archivio privato Rota-Benedetti. Descrizione e inventariazione“ (393-459) rad je Marine Paoletić koja piše o privatnom fondu koji se odnosi na grofa Giovannija Paola Rotu. Očuvanje i širenje arhiva djelo je grofa Stefana Rote, erudita, ravnatelja i kustosa općinskoga arhiva i gradske knjižnice u Piranu. U fondu se čuvaju dokumenti koji se odnose na imovinsko stanje obitelji, kako njezine momjanske tako i piranske grane.

Fra Ljudevit Anton Maračić u radu „Convento di San Francesco a Capodistria. I verbali dei capitoli (1692-1806)“ (461-486) govori o Samostanu sv. Franje u Kopru, ukinutom 1806., a osnovanom u drugoj polovici 13. stoljeća. Bio je dijelom Istarske kustodije Dalmatinske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca.

U radu „Contributi per la conoscenza della storia della chiesa parrocchiale di San Nicolò a Barbana“ (487-499) Slaven Bertoša piše o prošlosti Barbana. Najprije analizira kratki ugovor o obnovi orgulja u mjesnoj župnoj crkvi sv. Nikole iz 1675., potom rodoslovlje obitelji barbanskoga kanonika Pietra Stancovicha i na kraju popis imovine svećenika Pietra Drusicha, sastavljen prilikom njegova promaknuća u podđakona. Dokumenti se nalaze u ostavštini barbanskoga pisca i sakupljača Giuseppea Antonija Batela, a pridonose boljem poznavanju mjesne prošlosti.

Valentina Petaros Jeromela autorica je članka „Legge Grimani: le imposizioni di una legge equa. La linea Grimani. Il confine mutevole e le

vicissitudini che l'hanno determinato nel secolo XVIII“ (501-531), u kojemu govori o Grimanijevoj liniji i obvezi providura u Dalmaciji da paze na granicu s Osmanskim Carstvom.

Giovanni Radossi u radu „Le “provvidenze” per il buon governo dell'amministrazione pubblica di Rovigno nella terminazione Valier del 1758“ (533-552) piše o revizijskim posjetima radi provjere načina upravljanja javnim sredstvima, kako bi se stalo na kraj zloupotrebama i prijeverama mjesnih uprava.

U radu „Tradizioni folcloriche musicali ai confini dell'Istria: i rituali di questua a Muggia“ (553-607) David di Paoli Paulovich piše o izvorima koji se odnose na vjerskokalendarske napjeve na istrovenetskom narječju. Donose se i svi prijepisi tekstualnih i glazbenih inačica u modernoj diastematskoj notaciji.

Kristjan Knez u radu „Una mancata Deputazione istriana per omaggiare l'Imperatore Francesco Giuseppe (1853)“ (609-646) piše o nastojanju koparskoga načelnika Nicolò de Madonizze da sastavi istarsko izaslanstvo koje bi caru iskazalo vjernost i odanost nakon njegova ranjavanja u atentatu.

„Note sul più antico componimento poetico in dialetto istrioto di Dignano d'Istria, “Sul Piccato”, di Martino Fioranti e sulle successive tre varianti“ (647-690) prilog je Sandra Cergne u kojem analizira tekstove i nudi stilističku interpretaciju najstarijega pjesničkog djela na istriotskom narječju/jeziku Vodnjana.

Tullio Vorano u radu „Il carteggio Tomaso Luciani-Pietro Millevoi (parte III)“ (691-731) donosi 34 pisma iz korespondencije Labinjanâ Tomasa Lucianija i Pietra Millevoi, koja obuhvaćaju razdoblje od 1870. do 1888., s time da nedostaje dvogodište 1871./1872.

U radu „Le due campane della parrocchiale di Rozzo“ (733-744) Franco Stener piše o sačuvanim zvonima u Roču kao važnom i zanimljivom dijelu povijesne i umjetničke baštine. Prvo zvono u zvoniku ročke župne crkve potječe iz 1889. i posvećeno je Bogorodici. Drugo, uklonjeno za Prvoga svjetskog rata, zamijenjeno je novim nakon rata, a izrađeno je u tršćanskoj ljevaonici Lapagna.

Flavio Rurale i Giuseppe Trebbi u tekstu „La laurea magistrale in studi storici delle Università di Trieste e Udine“ (747-760) pišu o poslijediplomskim studijima u Trstu i Udinama pojašnjavajući metodologiju i ciljeve studija.

I ovaj broj časopisa *Atti* donosi velik broj kvalitetnih radova nudeći nove poglede te uvijek aktualne i zanimljive historiografske teme.

Marko Jelenić

Časopis za povijest zapadne Hrvatske, sv. VIII., Rijeka 2013.
(izd. 2014.), 233 str.

Ratovi su traumatični događaji koji ostavljaju dugoročne posljedice na društvene zajednice koje pogađaju. U poslijeratnom društvu javlja se potreba za njihovim obilježavanjem koje se može provoditi u raznim oblicima. Organiziraju se komemoracije, izgrađuju se spomenici, uređuju se muzejski postavi, stvaraju se umjetnička djela itd. Svaki pojedini primjer obilježavanja ili referiranja na ratne događaje donosi drugačiju interpretaciju, koja može biti nametnuta od vladajuće elite ili potaknuta interesima nekih drugih skupina ili pojedinaca. Upravo se istraživanjem konstrukcije narativa i proučavanjem izgradnje kolektivne memorije, koja se temelji na prošlim konfliktima, bavi monografski broj *Časopisa za povijest zapadne Hrvatske*, naslovljen „Rat i sjećanje“ („War and remembrance“), koji izdaje Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Glavni je urednik izdanja Vanni D'Alessio. Radovi su objavljeni na hrvatskom, srpskom, engleskom i talijanskom jeziku, a podijeljeni su u tri skupine: „Mjesta sjećanja i korištenje sjećanja“ („Places of Memory and Uses of Memories“), „Ratne naracije u filmu i teatru“ („War Narratives in Film and Theatre“) i „Muzealizacija ratnih sjećanja“ („Musealization of War Memories“). Pri kraju sveska nalazi se nekoliko priloga i prikaza.

Matteo Di Figlia autor je prvoga rada „The Blind Bard and the Unflagging Hierarchy. Memories of War and Self-Representation in Fascist Italy“ („Slijepi bard i vječni vođa. Sjećanja na rat i samopredstavljanje u fašističkoj Italiji“, 13-32). Kroz slučajeve Roberta Farinaccija i Carla Delcroixa autor u izvornom znanstvenom članku pokazuje kako su se sjećanja na Prvi svjetski rat, u kojem su obojica sudjelovala, iskorištavala i mijenjala po potrebi, kako je to već zahtijevao politički trenutak. Na temelju njihovih političkih aktivnosti, govora na komemoracijama i zapisima prikazuje kako su se njihova viđenja rata razlikovala. Farinacci je, kao cremonski